

ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

1. H HYDROGEN (ΥΔΡΟΓΟΝΟ) 1766

Το όνομα προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις ύδωρ και γίνεσθαι. Δείχνει ότι από το στοιχείο αυτό μπορεί να γίνεται νερό (όταν αντιδρά με το οξυγόνο).

2. He HELIUM (ΗΛΙΟ) 1868

Από το όνομα του ήλιου, γιατί εκεί επισημάνθηκε με φασματοσκοπική μέθοδο για πρώτη φορά.

3. Li LITHIUM (ΛΙΘΙΟ) 1817

Το όνομα προέρχεται από την ελληνική λέξη λίθος = πέτρα, και πλάστηκε για να εκφράσει την ορυκτή, πέτρινη προέλευση του στοιχείου, σε αντιδιαστολή με τα άλλα αλκάλια (νάτριο και κάλιο), που είχαν απομονωθεί από φυτικά προϊόντα.

4. Be BERYLLIUM (ΒΗΡΥΛΛΙΟ)

Ονομάστηκε έτσι επειδή βρίσκεται στη βήρυλλο. Η βήρυλλος (πυριτικό ορυκτό του βήρυλλίου και του αργιλίου) ήταν γνωστή από παλιά, καθώς και μερικές ποικιλίες της που είναι πολύτιμοι λίθοι (π.χ. σμαράγδι). Η λέξη βήρυλλος εισέβαλε στην ελληνική γλώσσα (μαζί με το αντικείμενο που δήλωνε) από την Ινδία, κατά τους ελληνιστικούς χρόνους. Προέρχεται από το ινδικό veruliya < veluriya, που μάλλον πηγάζει από το όνομα της Velur, πόλης στη νότιο Ινδία.

5. B BORON (ΒΟΡΙΟ) 1808

Ο βόραξ, ένυδρο αλάτι του βορίου με νάτριο, ήταν γνωστός στον αρχαίο κόσμο και εχρησιμοποιείτο στην παρασκευή του γυαλιού. Το όνομα βόριο οφείλεται ακριβώς στο ότι το στοιχείο απομονώθηκε από το βόρακα, η ονομασία του οποίου προέρχεται από το αραβικό buraq.

6. C CARBON (ΑΝΘΡΑΚΑΣ) Π. Χ.

Το όνομά του προέρχεται από το λατινικό carbo = ξυλοκάρβουνο.

7. N NITROGEN (ΑΖΩΤΟ) 1772

Το όνομα έπλασε ο Lavoisier από την ελληνική λέξη ζωή και το στερητικό -α-. Ήθελε να τονίσει ότι αυτό το συστατικό του αέρα -αντίθετα από το οξυγόνο- δε συντηρεί τη ζωή, καθώς είναι άχρηστο στην αναπνοή. Το αγγλικό όνομα προέρχεται από το λατινικό nitrogenium (νιτρογόνο).

8. O OXYGEN (ΟΞΥΓΟΝΟ) 1774

Το όνομα προκύπτει από τις ελληνικές λέξεις οξύ και γίνεσθαι, καθώς το στοιχείο αυτό εθεωρείτο (λάθος) ως αναγκαίο για το σχηματισμό κάθε οξέος.

9. F FLUORINE (ΦΘΟΡΙΟ) 1771

Το όνομα αυτό (το οποίο προτάθηκε από τον A. Ampere το 1810) προέρχεται από την ελληνική λέξη φθορά. Τόνιζε την ισχυρή διαβρωτική επίδραση του στοιχείου (ή μάλλον των ενώσεών του που ήταν τότε γνωστές) στα διάφορα υλικά. Μία άλλη εκδοχή για την προέλευση του αγγλικού ονόματός του είναι από τη λέξη fluo = ρέω, κυλάω.

10. Ne NEON (NEON) 1898

Το όνομα αυτό έδωσε ο Ramsay, όταν ανακάλυψε ένα νέο αέριο (μετά το αργό) στον ατμοσφαιρικό αέρα.

11. Na SODIUM (ΝΑΤΡΙΟ) 1807

Η σόδα (ανθρακικό νάτριο) ήταν γνωστή από τους αρχαίους χρόνους. Το αραβικό όνομα της σόδας ήταν natrum, λέξη με αιγυπτιακή ρίζα. Το στοιχείο, λοιπόν, πήρε το όνομα νάτριο επειδή ακριβώς βρίσκεται στη σόδα. Να σημειωθεί ότι και η αρχαία ελληνική λέξη νίτρον σχετίζεται με τις ενώσεις του νατρίου.

12. Mg MAGNESIUM (ΜΑΓΝΗΣΙΟ) 1775

Το στοιχείο αυτό οφείλει το όνομά του στο ότι απομονώθηκε από τη μαγνησία λίθο. Μ'αυτό το όνομα ήταν γνωστό από την αρχαιότητα το λευκό μαλακό ορυκτό στεατίτης, που προέρχονταν από τη Μαγνησία της Θεσσαλίας.

13. Al ALUMINUM (ΑΡΓΙΛΙΟ) 1827

Το όνομα προέρχεται από την άργιλο (ένυδρο πυριτικό αλάτι του στοιχείου), στην οποία περιέχεται το στοιχείο και η οποία ήταν γνωστή από την αρχαιότητα ως αγγειοπλαστική ύλη (πηλός). Το όνομα της αργίλου πρέπει να προέρχεται από το ελληνικό επίθετο (του οποίου η ρίζα ανάγεται στην αρχαία ινδική) αργός = λαμπερός, λευκός αλλά και ταχύς (διαφορετικό από το αργός = αυτός που δεν εργάζεται α-εργός). Μία άλλη εκδοχή για το όνομά του: από το alumen = στυπτηρία.

14. Si SILICON (ΠΥΡΙΤΙΟ) 1823

Ονομάστηκε έτσι γιατί βρίσκεται στον πυριτόλιθο. Ο πυριτόλιθος ή πυρίτης λίθος είναι από τα σώματα που συνδέονται με την ιστορία του ανθρώπινου γένους: χρησιμοποιε για την παρασκευή εργαλείων ήδη κατά την παλαιολιθική εποχή. Το όνομα του πυρίτη λίθου (στον οποίο περιέχεται το οξείδιο του στοιχείου) προέρχεται από τη λέξη πυρ = φωτιά. Να σημειωθεί εδώ ότι ο πυριτόλιθος είναι η τσακμακόπετρα. Το σύμβολό του προέρχεται από το λατινικό silex = πυριτόλιθος.

15. P PHOSPHORUS (ΦΩΣΦΟΡΟΣ) 1669

Το όνομα προέρχεται από τις ελληνικές λέξεις φως και φέρω, και οφείλεται στην ιδιότητα του στοιχείου να φέρει φως, να εκπέμπει φως στο σκοτάδι (φωσφορισμός).

16. S SULFUR (ΘΕΙΟ) Π. Χ.

Προγενέστερη μορφή είναι το (ομηρικό) θείον , το οποίο θεωρείται ότι προέρχεται από κάποιο ρήμα με τη σημασία του καπνίζω, βγάζω καπνούς. Το σύμβολό του προέρχεται από το βιβλικό του όνομα sulphur.

17. Cl CHLORINE (ΧΛΩΡΙΟ) 1774

Από την ελληνική λέξη χλωρός = κιτρινοπράσινος, υποπράσινος, πρασινωπός. Το όνομα βέβαια οφείλεται στο χρώμα του ίδιου του (αερίου) στοιχείου.

18. Ar ARGON (ΑΡΓΟΝ) 1894

Το όνομα προέρχεται από την ελληνική λέξη αργός = αδρανής (από 'δω και η αργία), και εκφράζει τη χημική αδράνεια του στοιχείου.

19. K POTASSIUM (ΚΑΛΙΟ) 1807

Η ποτάσα, (ανθρακικό κάλιο) ήταν μία ουσία γνωστή από την αρχαιότητα, και την έπαιρναν από στάχτη φυτών. Η αραβική λέξη για τη στάχτη αυτή ήταν al-qali (αλκάλια), ενώ η επίσης αραβική λέξη qalaj είχε τη σημασία του καμένου, αποτεφρωμένου. Από αυτές τις λέξεις προήλθε το όνομα του στοιχείου, επειδή αυτό βρίσκεται -τελικά- στις στάχτες των φυτών.

20. Ca CALCIUM (ΑΣΒΕΣΤΙΟ)

Η λέξη της αρχαίας ελληνικής τίτανος σήμαινε κάποια λευκή γη, σκόνη (ίσως τη γύψο). Ασβεστος τίτανος δηλαδή τίτανος που δεν έχει σβήσει, ήταν ο κοινός ασβέστης. Σιγά-σιγά έμεινε μόνο το επίθετο (άσβεστος) ως όνομα του υλικού. Το όνομα, λοιπόν, ασβέστιο οφείλεται στην παρουσία του στοιχείου στον ασβέστη.

21. Cr CHROMIUM (ΧΡΩΜΙΟ) 1797

Το όνομα προέρχεται από την ελληνική λέξη χρώμα, και οφείλεται στη μεγάλη ποικιλία χρωμάτων των ενώσεων του στοιχείου.

22. Mn MANGANESE (ΜΑΓΓΑΝΙΟ) 1774

Ο πυρολουσίτης (διοξείδιο του μαγγανίου) ήταν γνωστός από την αρχαία εποχή, αλλά μέχρι τον 18ο αιώνα όλα τα ορυκτά του μαγγανίου θεωρούντο ως ορυκτά του μαγνησίου ή και του σιδήρου (μόλις το 1774 ο C.W. Scheele έδειξε ότι ο πυρολουσίτης περιείχε ένα άγνωστο ως τότε μέταλλο). Έτσι, ο πυρολουσίτης ονομαζόταν μαύρη μαγνησία ή και ψευδής μαγνήτης, αφού έμοιαζε με ορυκτό του σιδήρου αλλά δεν είχε μαγνητικές ιδιότητες. Ο αναγραμματισμός της λέξης magnesia σε manganesa, που πρέπει να έγινε κατά τους μεσαιωνικούς χρόνους, δημιούργησε τη ρίζα από την οποία προήλθε το όνομα του μετάλλου.

23. Fe IRON (ΣΙΔΗΡΟΣ) Π. Χ.

Το σύμβολό του προέρχεται από τη λατινική του ονομασία ferrum.

24. Co COBALT (ΚΟΒΑΛΤΙΟ) 1735

Η γερμανική λέξη Kobold, που σημαίνει κακοποιό πνεύμα, χρησιμοποιήθηκε κατά τον 16ο αιώνα από τους εργάτες των ορυχείων στα όρη Harz (Γερμανία), για να χαρακτηρίσει ορισμένα μεταλλεύματα: αυτά όταν θερμαίνονταν με σκοπό την παραγωγή χαλκού όχι μόνο δεν έδιναν χαλκό αλλά παρήγαγαν δηλητηριώδεις αναθυμιάσεις. Το 1735 ο Σουηδός G.Brandt απομόνωσε από τα μεταλλεύματα αυτά ένα νέο μέταλλο που το ονόμασε cobalt rec

25. Ni NICKEL (ΝΙΚΕΛΙΟ) 1751

Οι εργάτες των ορυχείων στη Σαξονία γνώριζαν ένα κοκκινωπό μέταλλωμα που έπρεπε να περιέχει χαλκό (το μέταλλωμα αυτό ήταν ένωση αρσενικού και νικελίου, μα η ομοιότητά του με το οξείδιο του μονοσθενούς χαλκού ήταν εντυπωσιακή). Την αδυναμία τους να πάρουν χαλκό από το ορυκτό τη θεωρούσαν ... δουλειά του διαβόλου, κι έτσι το ονόμαζαν Kupfernickel, δηλαδή χαλκός του διαβόλου (και αγγλικά Old Nick = διάβολος). Έτσι όταν ο A.F. Cronstedt απομόνωσε ένα νέο μέταλλο από το ορυκτό, το ονόμασε nickel.

26. Cu COPPER (ΧΑΛΚΟΣ) π. Χ.

Το σύμβολο προέρχεται από το λατινικό Cuprum, Ρωμαϊκό όνομα της Κύπρου που φημιζόταν για τα ορυχεία χαλκού.

27. Zn ZINC (ΨΕΥΔΑΡΓΥΡΟΣ) 16ος αιώνας

Αν και ο ορείχαλκος (κράμα χαλκού και ψευδαργύρου) ήταν γνωστός από την αρχαιότητα, το καθαρό μέταλλο απομονώθηκε μόλις κατά τον 17ο αιώνα. Πάντως η λέξη ψευδάργυρος (προφανώς: ψευδής, ψεύτικος άργυρος) συναντάται στα "Γεωγραφικά" του Στράβωνα (1ος αιώνας π.Χ.). Το σύμβολο προέρχεται πιθανόν από το γερμανικό του όνομα Zin

28. As ARSENIC (ΑΡΣΕΝΙΚΟ) 1250

Το όνομα αυτό χρησιμοποιήθηκε αρχικά στην ελληνική για την κίτρινη σανδαράχη (θειούχος ένωση του στοιχείου, στην οποία φαίνεται να υπάρχει και αναφορά του Αριστοτέλη). Το όνομα είναι λέξη ανατολικής προέλευσης, και ανάγεται στο περσικό zarniq = χρυσός, αυτός που έχει το χρώμα του χρυσού. Κατά μια άλλη εκδοχή από το φύλο αρσενικό (οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι τα μέταλλα έχουν φύλο).

29. Br BROMINE (ΒΡΩΜΙΟ) 1826

Το όνομα προέρχεται από την ελληνική λέξη βρώμος = δυσσομία, και δόθηκε στο στοιχείο εξ αιτίας της δυσάρεστης διαπεραστικής οσμής του.

30. Kr KRYPTON (ΚΡΥΠΤΟΝ) 1898

Το αέριο αυτό βρίσκεται σε πολύ μικρές ποσότητες μέσα στον ατμοσφαιρικό αέρα, είναι δηλαδή... κρυμμένο μέσα σ'αυτόν. Αυτό ακριβώς εκφράζει και το όνομα που του έδωσε ο Ramsay, το οποίο προέρχεται από την ελληνική λέξη κρυπτός = κρυμμένος.

31. Pd PALLADIUM (ΠΑΛΛΑΔΙΟ) 1803

Από το όνομα του αστεροειδούς Παλλάς (Παλλάδα). Το όνομα Παλλάς ήταν ένα από τα επίθετα που συνόδευαν τη θεά Αθηνά.

32. Ag SILVER (ΑΡΓΥΡΟΣ) π. Χ.

Το όνομα προέρχεται από το ελληνικό επίθετο (του οποίου η ρίζα ανάγεται στην αρχαία ινδική από όπου και η λατινική λέξη argentum) αργός = λαμπερός, λευκός αλλά και ταχύς (καμία σχέση με το αργός = αυτός που δεν εργάζεται α-εργός). Το όνομα έχει σχέση προφανώς με τη λαμπρότητα και το χρώμα του μετάλλου.

33. Sn TIN (ΚΑΣΣΙΤΕΡΟΣ) π. Χ.

Το σύμβολο προέρχεται από το λατινικό του όνομα stannum. Η σανσκριτική ονομασία του μετάλλου είναι kastira, και λέγεται ότι προέρχεται από το kash = λάμπω

34. I IODINE (ΙΩΔΙΟ) 1811

Από την ελληνική λέξη ιώδης = αυτός που έχει το χρώμα του ίου, δηλ. της βιολέτας. Το όνομα αυτό οφείλεται στο ιώδες χρώμα των ατμών του στοιχείου.

35. Ba BARIUM (ΒΑΡΙΟ) 1808

Το όνομα οφείλεται στο ότι το στοιχείο προσδιορίστηκε στο ορυκτό βαρίτης (ή βαρύτης ή βαρυτίτης). Το όνομα του ορυκτού προέρχεται από την ελληνική λέξη βάρος λόγω του μεγάλου ειδικού του βάρους.

36. Pt PLATINUM (ΛΕΥΚΟΧΡΥΣΟΣ) 16ος αιώνας

Ονομάστηκε λευκός χρυσός γιατί ανακαλύφθηκε μεν σε χρυσοφόρα κοιτάσματα, αλλά το χρώμα του ήταν λευκό. Το σύμβολό του προέρχεται από το λατινικό platina = μικρός άργυρος.

37. Au GOLD (ΧΡΥΣΟΣ) π. Χ.

Το σύμβολο προέρχεται από το λατινικό aurum, τη λατινική του ονομασία. Το αγγλικό gold προέρχεται από το αρχαίο geoIo = κίτρινο.

38. Hg MERCURY (ΥΔΡΑΡΓΥΡΟΣ) π. Χ.

Επειδή το στοιχείο αυτό (γνωστό από την αρχαιότητα) μοιάζει στο χρώμα με τον άργυρο, αλλά βρίσκεται σε υγρή κατάσταση, τόσο οι Έλληνες όσο και οι Ρωμαίοι το ονόμαζαν ρευστό άργυρο ή υγρό άργυρο ή και υδράργυρο. Το αγγλικό όνομα από τον πλανήτη Ερμή (Mercury).

39. Pb LEAD (ΜΟΛΥΒΔΟΣ) π. Χ.

Το σύμβολο προέρχεται από τη λατινική λέξη plumbum. Το όνομα προέρχεται προφανώς από την αρχαία ελληνική λέξη μόλυβδος, λέξη υπό την οποία συγγεόταν για πολλούς αιώνες κάθε μαλακή, μαύρη ορυκτή ύλη, η οποία θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για γραφή.

40. Rn RADON (ΡΑΔΟΝΙΟ) 1900

Το όνομα radon (που αποδόθηκε στα ελληνικά ως ραδόνιο) δόθηκε στο στοιχείο αυτό επειδή αφ'ενός μεν παράγεται κατά τη ραδιενεργό διάσπαση του ραδίου (radium) αφ' ετέρου δε ανήκει στα ευγενή αέρια, οπότε του ταίριαζε η κατάληξη -on.

41. Ra RADIUM (ΡΑΔΙΟ) 1898

Το όνομα προέρχεται από τη λατινική λέξη radius = ακτίνα, και δόθηκε στο στοιχείο λόγω της ραδιενεργούς ακτινοβολίας που εκπέμπει.

42. U URANIUM (ΟΥΡΑΝΙΟ) 1789

Από το όνομα του πλανήτη Ουρανού, η ανακάλυψη του οποίου ήταν πρόσφατη την εποχή που ο Μ.Η. Κλαρροθ έπλασε το όνομα του στοιχείου. Είναι το στοιχείο που έχει το βαρύτερο άτομο μεταξύ των φυσικών στοιχείων.

43. Ti TITANIUM (ΤΙΤΑΝΙΟ) 1791

Από το όνομα των μυθικών Τιτάνων, με αφορμή την εξαιρετική αντοχή του μετάλλου.

ΤΣΙΤΣΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

ΦΥΣΙΚΟΣ – ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ